

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

Кафедра психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан гуманітарно-педагогічного факультету
доц. Інна САВИЦЬКА
«30» 05 2022 р.

«СХВАЛЕНО»
на засіданні кафедри психології
Протокол № 12 від «20» травня 2022 р.
В.о. завідувача кафедри
доц. Ірина МАРТИНЮК

«РОЗГЛЯНУТО»
Гарант ОПУ «Психологія» (ОС «Магістр»)
проф. Віталій ШМАРГУН

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ОСНОВИ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

Спеціальність 053 «Психологія»
Освітня програма «Психологія» (ОС «Магістр»)
Факультет: гуманітарно-педагогічний
Розробники: професор кафедри психології, доктор психологічних наук, професор
Олексій ПОЛУНІН

Київ – 2022 р.

1. Опис навчальної дисципліни

«Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності»

Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти		
Освітній ступінь	«Магістр»	
Спеціальність	053 «Психологія»	
Освітньо-професійна програма	«Психологія»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	- (назва)	
Форма контролю	залік	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	
Рік підготовки	1	1
Семестр	1	1
Лекційні заняття	15 год.	10 год.
Практичні, семінарські заняття	15 год.	10 год.
Лабораторні заняття	0 год.	0 год.
Самостійна робота	90 год.	100 год.
Індивідуальні завдання	0 год.	0 год.
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних	2 год.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – вивчення методології і організації наукових досліджень; опанування методикою планування і виконання наукових досліджень; ознайомлення з методами пошуку, обробки, зберігання і використання наукової інформації, складання програми і схем досліджень; ознайомлення з основами права інтелектуальної власності.

Завдання: дати глибокі теоретичні знання і практичні навички з питань методології і організації наукових досліджень та основ інтелектуальної власності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основи наукознавства, порядок організації науково-дослідної роботи, методологію наукових досліджень (об'єкти наукових досліджень, загальнонаукові та емпіричні методи дослідження, гіпотези і докази у наукових дослідженнях), наукову організацію дослідного процесу, інформаційне забезпечення наукових досліджень, автоматизовані системи обробки інформації, систематизацію результатів наукових досліджень та їх впровадження у виробництво, економічну ефективність від впровадження результатів наукових досліджень.

вміти:

- застосовувати набуті знання у ході вибору напряму наукового дослідження; визначити мету і актуальність досліджень; формувати об'єкт і предмет досліджень; обґрунтовувати новизну досліджень; ставити завдання та формувати робочу гіпотезу, проводити патентний пошук, складати плани наукових досліджень, готувати публікації та патенти.

Досягти таких програмних результатів навчання:

ПРН 1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПРН 2. Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.

ПРН 3. Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.

ПРН 7. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.

ПРН 10. Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.

ПРН 11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

Набуття компетентностей:

загальні компетентності (ЗК):

ЗК2. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК8. Здатність розробляти та управляти проектами.

фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та/або практики.

СК2. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та/або практичної значущості.

СК3. Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

3. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	ла б	ін д	с.р .		л	п	ла б	ін д	с.р .
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Наука як система знань												
Тема 1. Наука як система знань	19	2	2			15	19	2	2			15
Тема 2. Основи методології науково-дослідної діяльності	19	2	2			15	19	2	2			15
Тема 3. Основні методи наукових досліджень та їх характеристика	22	4	4			14	22					22
Разом за змістовим модулем 1	60	8	8			44	60	4	4			52
Змістовий модуль 2. Основи науково-технічної творчості												
Тема 1. Основи науково-технічної творчості	20	2	2			16	20	2	2			16
Тема 2. Організація роботи наукового колективу	20	2	2			16	20	2	2			16
Тема 3. Інтелектуальна власність та її роль у розвитку науки та суспільства	20	3	3			14	20	2	2			16
Разом за змістовим модулем 2	60	7	7			46	60	6	6			48
Усього годин	120	15	15			90	120	10	10			100

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Наука як система знань	2
2	Основи методології науково-дослідної діяльності	2
3	Основні методи наукових досліджень та їх характеристика	4
4	Основи науково-технічної творчості	2
5	Організація роботи наукового колективу	2
6	Інтелектуальна власність та її роль у розвитку науки та суспільства	3

5. Контрольні питання, зразок тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

1. Наукознавство як система знань.
2. Класифікація наук.
3. Основні риси працівника науки.
4. Поняття методології та методики наукових досліджень.
5. Методологія теоретичних досліджень.
6. Основи методології досліджень емпіричного рівня.
7. Пізнавальні прийоми і форми наукових досліджень.
8. Поняття наукового методу та його основні риси.
9. Система методів дослідження.
10. Загальнонаукові методи.
11. Конкретно-наукові та спеціальні методи.
12. Методи технологічного дослідження.
13. Ознаки та види наукової і технічної творчості.
14. Підходи до пошуку нових технічних рішень.
15. Психологічні особливості науково-технічної творчості.
16. Психологічна інерція.
17. Психологічні прийоми активізації творчості.
18. Рівні творчої діяльності.
19. Методи пошуку нових творчих рішень.
20. Формування і методи згуртованості колективу.
21. Організація роботи наукового колективу.
22. Робоче місце і робочий день науковця.
23. Етичні норми і цінність науки.
24. Структура державної системи управління в сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні.
25. Характерні ознаки та умови патентоспроможності винаходів як об'єкту промислової власності.
26. Суб'єкти права на винаходи, корисні моделі і промислові зразки.
27. Атестація науково-педагогічних кадрів.
28. Аспірантура і докторантура: вимоги до наукових досліджень.
29. Наукове пізнання і наукове дослідження.
30. Етапи наукового дослідження.
31. Методи досліджень на емпіричному рівні наукового пізнання.
32. Роль статистичних методів у дослідницькому процесі.
33. Види та джерела наукової інформації.
34. Пошук та накопичення наукової інформації.
35. Бібліографічний пошук інформації.
36. Пошук інформації у мережі Internet.
37. Формування інформаційної бази дослідження.
38. Систематизація та узагальнення емпіричних даних.
39. Графічно-візуальні методи узагальнення даних.
40. Сутність і загальна схема перевірки гіпотез.
41. Інформаційна база прогнозування.
42. Графічний метод в аналізі закономірностей розвитку.
43. Науковий результат: зміст і порядок оформлення.
44. Концепція освіти і навчання у ХХІст.
45. Наукова стаття, монографія, тези.
46. Наукова парадигма.
47. Організація і планування наукового дослідження.
48. Методика вивчення наукової, навчальної, навчально-методичної літератури.
49. Види навчально-дослідницьких робіт.

50. Сутність магістерської роботи, її структура.
51. Вимоги до магістерської роботи.
52. Технологія підготовки магістерської роботи.
53. Правила подання ілюстрацій, таблиць і формул.
54. Оформлення посилань і цитування. Додатки.
55. Захист магістерської роботи: вимоги до представлення результатів дослідження.
56. Організація творчої діяльності дослідника.
57. Технологія наукової діяльності.
58. Структура наукового дослідження.
59. Логіка процесу наукового дослідження.
60. Законодавчо-нормативне регулювання науки в Україні.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

Факультет __ гуманітарно-педагогічний __

Спеціальність __ 053 «Психологія» __

Форма навчання __ денна __

Семестр __1__ Курс __I__

ОС __«Магістр»__

Кафедра __психології__

Дисципліна __«Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності»__

Викладач – Полунін О. В.

«Затверджую»

В.о. завідувача кафедри _____ Мартинюк І. А.

«_01_»_червня_2022_р.

Білет №1

1. Який метод наукового пізнання є універсальною логічною схемою пошуку пояснювальних гіпотез?

1	дедукція;
2	абдукція;
3	індукція;
4	гіпотетико-дедуктивний метод.

2. Установіть відповідність між формою пізнання оточуючого світу та її змістом:

1. Побутове, «наївне» пізнання	А. Пізнання на основі власного індивідуального життєвого досвіду. Знання набувається переважно індуктивним шляхом в повсякденних формах взаємодії суб'єкта із світом.
2. Емоційно-художнє пізнання	Б. Спирається на віру в існування явищ, причин явищ, які неможливо пізнати. Знання принципово не підлягають емпіричному підтвердженню.
3. Релігійно-містичне, міфологічне пізнання	В. Вивчення реального світу та здобування об'єктивних знань про світ. Системність і послідовність як в процесі пошуку нових знань, так і у впорядкуванні наявних.
4. Наукове пізнання	Г. Спирається на досвід емоційних переживань суб'єкта та емоційно-оціночних ставлень до предметів, явищ дійсності. Пізнання на основі саморефлексії, передбачає багатозначність інтерпретацій подій і явищ з позицій емоційних узагальнень та мотиваційно-ціннісних ставлень.

3. Установіть відповідність між типом наукових досліджень та його змістовою характеристикою:

1. Пошукові	А. Проводяться з метою перевірки спростування існуючої теорії моделі тощо або перевірки того, яка з двох альтернативних гіпотез точніше прогнозує реальність.
2. Критичні	Б. Проводяться з метою точного повторення дослідження і попередників для визначення достовірності, надійності отриманих результатів.
3. Уточнюючі	В. Спрямовані на розв'язанні проблеми, яку ніхто не ставив або не розв'язував подібним шляхом.

4. Відтворюючі (підтверджуючі)	Г. Проводяться з метою встановлення кордонів, в яких теорія передбачає факти та! емпіричні закономірності.
--------------------------------	--

4. ... – це шлях, на якому психолог будує та перевіряє свої припущення щодо психологічної реальності (при опорі на конкретизацію предмета вивчення в рамках різних психологічних шкіл), що реалізується в певному відношенні до досліджуваної реальності як організація способів збору даних.

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом)

5. Розведіть характеристики зазначених компонентів логічної структури наукової діяльності:

А. Об'єкт дослідження	1. Це те, що протистоїть в пізнавальній діяльності суб'єкта, який пізнає.
Б. Предмет дослідження	2. Це той аспект, та точка зору, з якої дослідник пізнає цілісний об'єкт, виділяючи в ньому найбільш суттєві (для дослідження) ознаки.
	3. Це оточуюча дійсність, з якою дослідник має справу.
	4. Це явище або процес оточуючого світу, на який спрямована пізнавальна діяльність.
	5. Це ознаки об'єкта, на який спрямована пізнавальна діяльність.

6. Встановіть відповідність між формою обробки бібліографічної інформації та її характеристикою:

1. Анотація	А. Стисло сформульовані основні констатуючі положення тексту, дозволяють узагальнити опрацьований матеріал, виразити його суть в коротких містких формулюваннях.
2. Резюме	Б. І коротке узагальнення змісту літературного джерела (декілька ключових речень), що вказує його особливості та достоїнства; допомагають орієнтуватися у великій кількості літературних джерел та при підготовці огляду літератури.
3. Тези	В. І коротка оцінка прочитаного літературного джерела, характеризує головні підсумки, висновки цього твору.
4. Конспект	Г. Послідовна (відповідно до тексту літературного джерела) фіксація інформації, відібраної та обміркованої в процесі читання; систематичний, логічний зв'язний запис.

7. Що з переліченого нехарактерне для наукових проєктів?

1	невизначеність результатів; тривалі терміни реалізації;
2	складність оцінки як планованих, так і фактичних результатів реалізації проєктів;
3	відсутність аналогій в ретроспективі;
4	комерційна спрямованість.

8. Який тип наукових досліджень є пробним дослідженням, першим у серії, у ході якого перевіряється якість планування дослідження?

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом)

9. ... – це явище, властивість предмету або процесу, поява якого в спостережуваних умовах за природних причин неможлива або маловірогідна.

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом)

10. Який тип вибірки передбачає поділ генеральної сукупності на групи, з яких далі відбираються досліджувані?

1	випадкова;
2	стратифікована;
3	кластерна;
4	неімовірнісна.

11. Дайте відповідь «так» або «ні».

Чи повинна теорія допускати таке формулювання постулатів, гіпотез та моделей, що допускають подвійне їх тлумачення?

12. Установіть відповідність.

Який компонент психологічної теорії пояснює наведена характеристика?

1. Центральний	А. Загальний образ психічної реальності, центральні категорії, набір основних понять, базові твердження.
2. Периферійний	Б. Система аргументації тверджень теорії.
3. Прихований	В. Особистісний та груповий компонент наукового знання.

13. Оберіть правильну відповідь:

Який елемент психологічного знання ілюструє наведений приклад: «збереження усвідомлюваного забезпечується тільки шляхом його змін»?

1	категорії;
2	теорії;
3	закони;
4	узагальнення.

14. Оберіть правильну відповідь:

Який елемент психологічного знання ілюструє наведений приклад: «обсяг безпосередньої пам'яті дорівнює 7 ± 2 елементи»?

1	категорії;
2	факти;
3	закони;
4	узагальнення.

15. Оберіть правильну відповідь:

Який елемент психологічного знання ілюструє наведений приклад: «люди завжди прагнуть до максимізації своїх надбань та мінімізації втрат»?

1	прогнози і передбачення;
2	факти;
3	закони;
4	узагальнення.

16. Оберіть правильну відповідь:

Який елемент психологічного знання ілюструє наведена характеристика: «малоформалізований спосіб встановлення зв'язків між психічними явищами та фіксації цих явищ»?

1	закони;
2	факти;
3	описи;
4	узагальнення.

17. Оберіть правильну відповідь:

Який елемент психологічного знання ілюструє наведена характеристика: «Операціоналізований вид психологічного знання про те, як застосовувати це знання для розв'язання практичних завдань»?

1	закони;
2	факти;
3	описи;
4	психологічні технології.

18. Дайте відповідь одним словом:

Як називають теорію, прийняту науковим товариством за загальний зразок розв'язання дослідницьких завдань, загальну модель наукового пізнання у певну культурно-історичну епоху, орієнтуючись на яку виникають та розвиваються конкретні наукові теорії?

19. Дайте відповідь «так» або «ні».

Чи може наукова парадигма розглядатись як світогляд?

20. Розведіть за групами:

Якому виду пізнання належать наведені характеристики?

А. Побутове пізнання	1. Інтуїтивний характер пізнання
Б. Наукове пізнання	2. Предмет спостереження – окремі явища
	3. Узагальнення надмірно абстрактні
	4. Емпіричний характер пізнання
	5. Предмет спостереження – окремі ознаки, властиві кільком явищам
	6. Узагальнення обмежені каузальним відношенням

21. Установіть відповідність між елементами наукових знань та їх змістом:

1. Теорія	А. Наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких процесів (явищ) або причин, які зумовлюють даний наслідок.
2. Гіпотеза	Б. Це думка, відбита в узагальненій формі. Виробляються (уточнюються) не лише на початку наукової діяльності, а переважно як необхідні наукові наявні знання в постановці проблеми й формуванні гіпотез.
3. Поняття	В. Це весь арсенал накопичених методів дослідження, а також етап наукової діяльності (методи, методика), які використовуються у процесі наукової діяльності в даному конкретному циклі.
4. Наукові методи	Г. Вчення, система ідей, поглядів, положень, тверджень, спрямованих на тлумачення того чи іншого явища.

22. Установіть відповідність між видом пізнання та його змістовою характеристикою:

1. Релігійне	А. Засноване на інтуїції автора певної концепції та вірі в концепцію вчителя, уможливає, забезпечує створення достатньо несуперечливої картини світу.
2. Філософське	Б. Засноване на традиції та індивідуальній вірі, забезпечує створення достатньо несуперечливої картини світу.
3. Наукове	В. Засноване на фіксації фактів у ході цілеспрямованого спостереження та експерименту.

23. Дайте відповідь «так» або «ні»

Чи повинне будь-яке знання бути верифікованим?

24. Дайте відповідь одним словом:

Як називається форма мінливості наукових ідей, за якої отримуються нові знання, розробляються досконаліші методи дослідження?

25. Оберіть правильну відповідь:

Форма мінливості наукових ідей, яка передбачає переосмислення теорій, методів та фактів – це

26. Дайте відповідь «так» або «ні»

Чи повинне наукове знання відповідати критерію несуперечливості?

27. Дайте відповідь «так» або «ні»

Чи повинне наукове знання відповідати критерію перевірюваності?

28. Дайте відповідь одним словом:

Як називається система знань про принципи побудови, форми і способи організації наукового пізнання?

29. Розведіть за видами:

Якому типу методологічних досліджень належать наведені характеристики:

А. Прескриптивні Б. Дескриптивні	1. Спрямовані на формування норм, приписів, яких необхідно дотримуватися для отримання достовірних науково обґрунтованих знань; 2. Забезпечують розробку стратегій розвитку наукових досліджень та постановку нових проблем. 3. Спрямовані на ретроспективний аналіз результатів і методів наукового пізнання; 4. Забезпечують критичний аналіз існуючих наукових теорій, організацію та структурування наукових знань.
-------------------------------------	--

30. Дайте відповідь словосполученням:

Як називаються фіксовані у знаково-символічних засобах безпосередньо спостережувані або реєстровані за допомогою приладів події і явища?

6. Методи навчання

Методи організації навчальної діяльності студентів: лекція, практичне заняття, самостійна робота, консультація.

Словесні методи навчання: лекція, пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж.

Наочні методи навчання: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

Практичні методи навчання: вправи, графічні роботи.

Методи навчання залежно від типу пізнавальної діяльності студентів: інформаційно-рецептивний, репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий (евристичний).

Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: ділові та рольові (драматизація) ігри, дискусії і диспути, студентські наукові конференції, створення ситуації емоційно-моральних переживань, створення ситуації пізнавальної новизни та зацікавленості.

7. Форми контролю

Поточний контроль знань студентів проводиться в усній формі (опитування за результатами опрацьованого матеріалу, дискусії, професійно-орієнтовані завдання); проміжний контроль (тестування по завершенню опанування модуля) у письмовій формі; підсумковий контроль знань у вигляді екзамену в письмовій формі, з подальшою усною співбесідою.

8. Розподіл балів, які отримують студенти.

Оцінювання студента відбувається згідно з положенням «Про екзамени та заліки у НУБіП України» зі змінами від 03.03.2021 р. протокол № 5 табл. 1.

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$.

9. Методичне забезпечення

1. ЕНК «Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності». URL: elearn.nubip.edu.ua

10. Рекомендована література

Основна

1. Мокін Б. І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Вінниця: ВНТУ, 2014. 180 с.
2. Колесников О. В. Основи наукових досліджень. 2-ге вид. випр. та доп. навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 144 с.
3. Чернілевський Д.В. Методологія наукової діяльності: навч. посіб. Вінниця: Вид-во АМСКП, 2010. 484 с.
4. Верба І.І. Основи інтелектуальної власності: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: НТУУ «КПІ», 2013. 262 с.
5. Кузнецов Ю. М. Патентознавство та авторське право: підручник. Київ: Кондор, 2005. 428с.
6. Дахно І.І. Право інтелектуальної власності. Київ: Цент навчальної літератури, 2006. 278 с.
7. Zlotenko V. Methodology of modern scientific research with the basics of intellectual property: textbook. Kyiv : KNUTD, 2021. 155 p.

Допоміжна

1. Краус Н.М. Методологія та організація наукових досліджень: навчально-методичний посібник. Полтава: Оріяна, 2012. 183 с.
2. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Кондор, 2006. 206 с.
3. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Київ: Знання, 2006. 307с.

Інформаційні ресурси

1. Бірга Г. О. Методологія і організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2014. 142 с. URL:: https://shron1.chtyvo.org.ua/Burhu_Yurii/Metodolohiia_i_orhanizatsiia_naukovykh_doslidzen.pdf (Дата звернення 10.05.2021 р.).
2. Гудоров О. І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник. Харків: ХНАУ, 2017. 272 с. URL: <http://dspace.knau.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/558/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%8C.pdf> (Дата звернення 10.05.2021 р.).
3. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с. URL: https://agro.snau.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/20201113_100711.pdf (Дата звернення 10.05.2021 р.).